

Ars Organi 46 (1998) március

A folyóirat tavaszi száma megújult formátumban (A4-es nagyságban, kéthasábos tördeléssel), színes borítóval és számos belső színes képpel jelent meg. A tetszetősebb külső mellett a folyóirat tartalma is megváltozott: elsősorban a tudományos igénnyel írt cikkek aránya növekedett, s megjelent a „Dokumentumok” rovat. Ez utóbbiban —a szerkesztői bevezető szerint— kevésbé ismert vagy újonnan felfedezett XVIII–XIX. és korai XX. századi források szövege kerül majd publikálásra.

A lapot a főszerkesztő, Friedrich W. Riedel cikke vezeti be, mely Wolfgang Rehn *a schrambergi Mária-templom 1844-ben épült Walcker-organájának (III/35) restaurálásáról* tudósít. A gyáralapító Eberhard Friedrich Walcker (1794–1872) 277 hangszerének mára több mint 90%-a megsemmisült, a schrambergi hangszer helyreállítására is több átépítést —pneumatizálást, barokkizálást— követően került sor. Ennek során visszaállították az eredeti szelláda-elrendezést és diszpozíciót, így többek között valamennyi kevert regisztert, melyek mind tercet is tartalmaznak, valamint két átcsapó nyelvű változatot — egyikük a most újra megépített III. manuál egyetlen regisztere. A munkálatokat végző svájci Kuhn-cég rekonstruálta a mechanikus traktúrát és az egykori öt ékfűvőt is. Mivel a mechanikus kúpládás hangszer főművén 17 regiszter található, a manuál traktúrájába a bécsi Votivkirche Walcker-hangszerének mintájára egy korábban itt nem létezett barker-szerkezetet építettek. Az intonáláshoz E. F. Walcker még fellelhető kisebb organái szolgáltak mintául, az organaház ugyancsak visszanyerte eredeti küllemét és színezését. A technikai részletek leírásában bővelkedő beszámoló részletesen ismerteti a sípátmérőket és a kevert játékok összetételét is.

Franz Körndle a *Buxheimi Organakönyv* kilenc ordinárium-tétele közül a Credo-hoz tartozó „Patrem” keletkezésének és liturgikus használatának lehetőségeit vizsgálja. A szerző a kétszólamú darab cantus firmus-át több száz Credo-dallam áttekintése során XIV. és XV. századi észak-itáliai valamint XV–XVI. századi kelet-középeurópai forrásokban találta meg. Többek között e Credo-ban is felfedezhető egy sajátos strófikus szerkezet, így a rövid Patrem a Credo teljes dallamanyagát tartalmazza. A tétel tehát —a korábbi felfogással ellentétben— nem tekinthető töredéknek. A korabeli előadás módozatait vizsgálva Körndle a szólóelőadás és a különböző alternatív megoldások lehetőségeit veti föl, majd több egykorú forrás alapján megállapítja, hogy a Patrem tétel talán eredetileg is különféle előadásmódokhoz készült. Ezek között szerepel az a rövidített, a „homo factus est” szöveggel befejeződő változat, melynek használatát a XV–XVI. század fordulójától több helyi zsinat is tiltja. Végül a szerző azt sem tartja kizárhatónak, hogy ez a darab is intavoláció.

Az e számban induló „Dokumentumok” rovat elsőként az *orgona légellátásával foglalkozó, másfél évszázados írásokat* közöl. A rovat elején rövid szerkesztői bevezető jelzi a téma aktualitását, mely szerint „bár az orgonamotor feltalálása bizonyos problémákat háttérbe szorított, azonban ez a hangszer «légútjaira» hátrányosan is hatott. Így manapság sokan kísérleteznek olyan technikai megoldásokkal, melyek a fúvók természetes taposását, felhúzását imitálják.” — A fúvók működésével, a szélkieresztővel, a fúvócsengővel, a taposó helyes működtetésével és a fűjtató templomszolga feladataival foglalkozó cikkek zöme eredetileg a német nyelvű Caecilia folyóirat 12. számában jelent meg (Mainz-Paris-Antwerpen, 1830).

Richard Scherer-Hall a *görllitzi Péter-Pál-templom híres Casparini-orgonájának történetéről és újjáépítéséről* számol be. A hárommanuális, 57 regiszteres hangszert Eugenio Casparini és fia, Adam Horatio 1697–1703 között építették fel. Az orgonahomlokzat különlegessége, hogy a szokásos sípmezőkön kívül 17 kerekded síptükör is található rajta, melyekben a sípok sugárirányban helyezkednek el. A hangszer ezekről kapta a „Sonnenorgel” („naporgona”) nevet. Az új orgona azonban nem működött kifogástalanul, azt J. S. Bach és Andreas Silbermann is erős kritikával illette. A gazdag homlokzat mögé többszöri módosítás után előbb 1894-ben épült új orgona, melyet 1926–28-ban egy elektropneumatikus hangszer váltott fel. A gótikus csarnoktemplom restaurálását követően 1995–97-ig a svájci Mathis Orgelbau ismét teljesen új orgonát (III/64) készített a barokk szekrénybe. A mechanikus hangszer diszpozíciója némi kiegészítéssel a 300 évvel korábban épült előd hangképét követi. A közelmúltban elkészült barokk hangszerhez —az építetők kívánságnak megfelelően— azonban rövidesen egy 23 regiszteres romantikus redőnymű is csatlakozhat, mely a fémű magasságában, a historikus szekrényzet mögött kap helyet.

Enyedi Pál

A IV. Magyar Egyházzenei Kongresszus

A Magyar Egyházzenei Társaság 1999. március 11. (csütörtök este) és 13. (szombat dél) között a Pápai Református Kollégium Gimnáziumában rendezi meg a IV. Magyar Egyházzenei Kongresszust. A szállásfoglalás és az étkezés megszervezése miatt a jelentkezés határideje 1999. február 15., a kongresszus programjai azonban nyilvánosak. A programot lásd a hátsó borítón!

A részvételi díj személyenként 1 500 Ft., amelyet érkezéskor a regisztrálás alkalmával, nyugta ellenében kell befizetni. Ebben benne foglaltatik a kollégiumi színvonalú szállás (1–2–3 ágyas szobákban) és étkezés.

Jelentkezés és információ a Társaság titkárának címzett levélben: Enyedi Pál, a Magyar Egyházzenei Társaság titkára, 1064 Budapest, Vörösmarty u. 35.